

Kristen
R. Ghodsee

PREČO MAJÚ ŽENY V SOČIALIZME LEPŠÍ SEX

preložila
Zuzana Szabóová

a ďalšie
argumenty
pre ekonomickú
nezávislosť

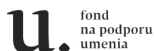

PREČO Kristen R. Ghodsee

**MAJÚ ŽENY
V SOCIALIZME
LEPŠÍ SEX**

Preklad a vydanie knihy z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia,
ktorý je hlavným partnerom projektu.

This edition published by arrangement with
PublicAffairs, an imprint of Perseus Books, LLC,
a subsidiary of Hachette Book Group, Inc.,
New York, New York, USA. All rights reserved.

Translation & afterword © Zuzana Szabóová 2020
Design & layout © Elena Čániová 2020
Cover photo © Shutterstock 1893/2019
Slovak edition © Laputa/Literárna bašta 2020

ISBN 978-80-99944-07-8

Kristen
R. Ghodsee

a ďalšie
argumenty
pre ekonomickú
nezávislosť

PREČO MAJÚ ŽENY V SOCIALIZME LEPŠÍ SEX

preložila
Zuzana Szabóová

Pre Haydena, Jo a Nanu

ELENA LAGADINOVÁ

(1930–2017) (vpravo, na fotke s Angelou Davisovou)

Najmladšia partizánka, ktorá bojovala počas druhej svetovej vojny proti satelitnej bulharskej nacistickej monarchii. Získala doktorát v agrobiológii a predtým, ako sa stala prezidentkou Výboru bulharského ženského hnutia, pracovala ako výskumníčka. Bola vyslankyňou bulharskej delegácie na Prvej svetovej konferencii OSN o ženách v roku 1975. Lagadinová verila, že iba intervencia štátu môže podporiť ženy v ich dvojitej úlohe pracujúcich matiek, keďže voľný trh diskriminuje rodičky.

(Majetok Eleny Lagadinovej)

POZNÁMKA AUTORKY

Uplynulých dvadsať rokov som sa venovala štúdiu sociálnych vplyvov politického a hospodárskeho prechodu zo štátneho socializmu na kapitalizmus vo východnej Európe. Hoci som po tomto regióne cestovala prvýkrát len niekoľko mesiacov po páde Berlínskeho múru v roku 1989, profesionálne som sa oň začala zaujímať v roku 1997. Vtedy som začala skúmať vplyvy kolapsu komunistickej ideológie na bežných ľudí. Viac než tri roky som najprv ako doktorandka a neskôr ako univerzitná profesorka žila v Bulharsku a devätnásť mesiacov vo východnom aj západnom Nemecku. V lete roku 1990 som tiež strávila dva mesiace cestami po Juhoslávii, Rumunsku, Maďarsku, Československu a Nemeckej demokratickej republike na prahu jej zániku. Počas ďalších

rokov som často navštevovala východnú Európu – pozvali ma prednášať do Belehradu, Bukurešti, Budapešti a Varšavy. Pretože často cestujem autom, autobusom a vlakom, na vlastné oči som videla regióny spustošené neoliberálnym kapitalizmom: pochmúrna krajina posiatá schátranými pozostatkami kedysi prosperujúcich tovární ustupovala novým predmestiam s obrovskými supermarketmi v štýle Walmartu, ktoré predávali štyridsaťdva rôznych druhov šampónov. Skúmala som aj to, ako inštitút neregulovaného voľného trhu vo východnej Európe navrátil mnoho žien do podriadeného postavenia ekonomickej závislosti od mužov.

Od roku 2004 som publikovala šesť vedeckých štúdií a viac ako tri tucty článkov a esejí s použitím empirických dôkazov zhromaždených z archívov, rozhovorov a rozsiahleho etnografického terénneho výskumu v tomto regióne. V knihe vychádzam z viac než dvadsaťročného výskumu a výučby. Výsledkom sú tieto úvodné podklady pre širokú verejnosť, ktorá sa zaujíma o európske socialistické feministické teórie, skúsenosti so štátnym socializmom 20. storočia a z nich vyplývajúcich ponaučení pre súčasnosť. Po nečakanom úspechu Bernieho Sandersa v demokratických primárkach v roku 2016 sa socialistické myšlienky začali v americkej spoločnosti šíriť intenzívnejšie. Je nevyhnutné, aby sme sa pozastavili a poučili sa z dobrých, ale aj zlých skúseností z minulosti. A keďže verím v snahu o spravodlivé zobrazenie historických nuáns a domnievam sa, že štátny socializmus mal aj určité kvality, ktoré vyvažovali jeho nedostatky, budem nevyhnutne obvinená z obhajovania

stalinizmu. Jedovité útoky ad hominem sú realitou našej hyperpolarizovanej politickej klímy a je iróniou, že tí, ktorí tvrdia, že sa im totalitarizmus protiví, nemajú žiadny problém s umlčovaním prejavu alebo s povzbudzovaním hysterických davov na Twitteri. Nemecká politická teoretička Rosa Luxemburgová raz povedala: „Sloboda je vždy a výhradne slobodou inak zmýšľajúcich.“ Táto kniha je o učení sa myslieť inak s ohľadom na minulosť štátneho socializmu, našu neoliberalnú kapitalistickú prítomnosť a cestu k našej spoločnej budúcnosti.

V knihe používam výrazy „štátny socializmus“ alebo „štátnosocialistický“, ktorými odkazujem na štáty východnej Európy a Sovietskeho zväzu s dominujúcimi vládnucimi komunistickými stranami, kde boli oklieštené politické slobody. Používam aj výrazy „demokratický socializmus“ alebo „sociálnodemokratický“, odkazujúc pritom na krajiny, v ktorých socialistické princípy presadzujú strany súťažiace v slobodných a rovných voľbách, kde sú politické práva dodržiavané. A hoci sa mnoho strán nazývalo „komunistickými“, tento výraz označuje ideál spoločnosti, v ktorej sú všetky ekonomické zdroje v kolektívnom vlastníctve a úlohy štátu a práva sú zredukované. V žiadnom štáte sa nepodarilo dokončiť proces transformácie na úplný komunizmus, a preto sa snažím tomuto pojmu vyhýbať, keď hovorím o existujúcich štátoch.

Pokiaľ ide o sémantiku, snažila som sa tiež citlivo používať súčasnú intersekciónalnu lexiku. A teda, ak hovorím

o „ženách“, týka sa to primárne cisgender^{1*} žien. „Ženská otázka“ v socializme devätnásteho a dvadsiateho storočia nebrala do úvahy špecifické potreby transrodových žien, no ja nemám v úmysle vyňať ich z tejto diskusie. Podobne je to aj v diskusii o materstve. Uznávam, že hovorím o tých, ktoré sú za ženy považované na základe ich pohlavia určeného pri narodení (z angl. FAB – female-assigned-at-birth), no kvôli zjednodušeniu používam pojem „žena“, aj keď táto kategória zahŕňa aj tých, ktorí sa identifikujú ako muži alebo majú iný rod.

Keďže táto kniha je len akýmsi úvodom, v texte sú miesta, kde viditeľne nejdem do hĺbky. Ide napríklad o témy týkajúce sa všeobecného základného príjmu, vytvárania nadhodnoty^{2*} alebo rodových kvót. No najmä, hoci som presvedčená o tom, že sú absolútne nevyhnutné, netrávim veľa času rozoberaním univerzálnej zdravotnej starostlivosti v systéme jedného platcu alebo bezplatného verejného vysokého školstva. Myslím si, že o týchto politikách sa už na iných miestach diskutovalo dostatočne. Dúfam, že čitatelia a čitateľky budú mať chuť dozvedieť sa viac o témach rozoberaných na tých-

1* Cisgender – prívlastok označujúci ľudí stotožňujúcich sa s rodovou identitou, ktorá im bola pri narodení pridelená na základe ich pohlavia (pozn. prekl.).

2* Nadhodnota – marxistická ekonomika; označenie prebytku ceny tovaru nad hodnotou úhrnu priamej a nepriamej práce, ktorá vchádza do výroby tohto tovaru (pozn. prekl.).

to stránkach a kniha im poslúži ako pozvánka na ďalšie skúmanie prienikov socializmu a feminizmu.

Zároveň chcem zdôrazniť, že nejde o vedecký text; tí a tie, ktorí hľadajú teoretické rámce a metodologické diskusie, by mali nahliadnúť do kníh, ktoré som publikovala na univerzitách. A hoci oceňujem dlhú a významnú tradíciu západného socialistického feminizmu, nehovorím tu o ňom. Čitateľom a čitateľkám, ktorí sa chcú dozvedieť viac, odporúčam nazrieť do zoznamu odporúčanej literatúry v závere knihy.

Ku všetkým priamym citáciám a štatistickým tvrdeniam, ktoré som v knihe uviedla, pripájam zlúčené citácie v poznámkach. Tento text sprevádza len zopár vecných vysvetliviek, takže ich väčšina čitateľov a čitateľiek môže pokojne ignorovať, pokiaľ nemajú otázku týkajúcu sa konkrétneho zdroja. Všeobecné historické fakty nájdete v zozname odporúčanej literatúry. Pri osobných historikách som na zachovanie anonymity zmenila mená a poznávacie detaily.

Keďže dnešný svet sužuje mnoho spoločenských neuhov, pre niektorých a niektoré z vás môžu byť kapitoly o intímnych vzťahoch priveľmi oplzlé; iní a iné by si zase mohli myslieť, že lepší sex je naozaj triviálny dôvod na zmenu ekonomického systému. No zapnite si televíziu, otvorte časopis alebo choďte na internet – a nájdete svet presýtený sexom. Kapitalizmus nemá problém komodifikovať sexualitu, alebo sa dokonca živiť našimi vzťahovými neistotami, aby nám predal produkty a služby, ktoré nechceme alebo nepotrebujeme. Neoliberálne ideológie nás presviedčajú o tom, aby sme na naše telá, pozornosť či náklonnosť nazerali ako na niečo, čo sa dá

kúpiť a predať. To chcem zmeniť. Chcem využiť diskusiu o sexualite na odhalenie nedostatkov neobmedzeného voľného trhu. Ak lepšie pochopíme, ako si súčasný kapitalistický systém privlastnil a skomercionalizoval primárne ľudské city, urobili sme prvý krok k odmietnutiu trhovej ceny, ktorá chce kvantifikovať našu bytostnú podstatu.

Politické je osobné.

**VALENTÍNA TEREŠKOVÁ
(NARODENÁ V ROKU 1937)**

Prvá žena vo vesmíre obletela Zem na Vostoku 6 v júli 1963 štyridsaťosemkrát. Po kariére kozmonautky sa stala významnou političkou a viedla sovietsku delegáciu na Prvej svetovej konferencii OSN o ženách v roku 1975. V Rusku je dodnes považovaná za národnú hrdinku.

(Majetok Eleny Lagadinovej)

ÚVOD